

הגליון השבועי לכבוד שבת קודש

יד אברהם ישעיהו

ע"ש מרן החזון איש זצ"ל

לעילוי נשמת

איש החסד מו"ה אלכסנדר זושא ב"ר מרדכי מנחם ז"ל איש מירון - נלב"ע ב' אדר ראשון תש"ס
זווג' האשה החשובה מרת מלכה ב"ר משה ע"ה - נלב"ע כ"ט שבט תשנ"א
הרה"ח ר' ראובן יוסף ב"ר אלכסנדר זושא ז"ל - נלב"ע כה אדר תשע"ו

35 שנים | תשנ"א-תשפ"ו

קרית ספר תשפ"ו

בן בעור הרי היה להם הרבה ממון כדי לשכור את בלעם על מנת להרע, אם כן שוב חוזר אותו החטא של אשר לא קדמו אתכם בלחם בשביל לשכור את בלעם היה לכם ממון למכביר, ואילו בשביל להגיש פרוסת לחם לא היה לכם ממון כלל. (מעיינה של תורה מפי השמועה)

ולא אבה ה' אלהיך לשמע אל בלעם ויהפך ה' אלקיך לך את הקללה לברכה כי אהבך ה' אלקיך (כג, ו)

יש להבין מהי הכוונה של "ולא אבה ה'", וכי בשביל שבלעם הרשע רוצה לקעקע ביצתן של ישראל האם לכן יסכים גם ה' על ידו? וכמו כן מהי הכוונה של "כי אהבך ה' אלהיך", וכי רק מאהבת ה' את ישראל לכן לא נתקיימו קללותיו של בלעם ובלעדי זאת היו מתקיימות? וי"ל על דרך שאמרו חז"ל סנהדרין קה: א"ר אבא בר כהנא, כולם חזרו לקללה [כל הברכות של בלעם חזרו לקללה כמו שהיתה כונתו מתחילה, רש"י] חוץ מבתי כנסיות ובתי מדרשות [שלא יפסקו מישאל לעולם, רש"י], שנאמר ויהפך ה' אלהיך לך את הקללה לברכה "קללה ולא קללות" [אחת מן הקללות הפך לברכה שלא חזרה לעולם, ולא כל הקללות לברכות שחזרו, רש"י].

הנה רואין אנו מזה שכן פעלו קללותיו של בלעם הרשע, שנתקיימו בישראל לאחר זמן כשלא היו זכאים באותה שעה, חוץ מקללתו שינטלו מישאל בתי כנסיות ובתי מדרשות שלא נתקיימו כל עיקר אף בזמן מן הזמנים גם כשגלו מארצם, ואיתא בחז"ל (שמו"ר פל"ג) על הפסוק "ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם", משל למלך שהיתה לו בת יחידה, בא אחד מהמלכים ונטלה לו לאשה, ביקש לילך לו לארצו ולטול את אשתו עמו, אמר לו המלך, בתי שנתתי לך יחידה היא, לפרוש ממנה איני יכול, לומר לך אל תטול אותה איני יכול, לפי שהיא אשתך, אלא זו טובה עשה לי, שבכל מקום שאתה הולך קיטון [חדר] אחד עשה לי שאדור אצלכם. כך אמר הקב"ה, נתתי לכם את התורה, לפרוש הימנה איני יכול, לומר לכם אל תטלוה איני יכול, אלא בכל מקום שאתם הולכים עשו לי בית אחד שאדור בתוכו.

נראה מזה כמה חביבין בתי כנסיות ובתי מדרשות לפני הקב"ה, שעל ידם הוא שוכן בתוך בני ישראל ומקושר לבניו ולחמדת עוזה וזו התורה הקדושה. וזוהי כונת הכתוב "ולא אבה ה' אלהיך לשמוע אל בלעם", היינו אף בשעה שיסורו מדרך ה' ואז יחזרו עליהן קללותיו של בלעם [כמאמרם ז"ל לעיל שחזרו קללותיו על ישראל אחר כך], בכל זאת לא אבה ה' לשמוע אל בלעם שגם קללתו ומחשבתו הרעה הראשונה שינטלו מישאל בתי כנסיות ובתי מדרשות תתקיים חס ושלום על ישראל, אלא "ויהפוך ה' אלקיך לך את הקללה לברכה", והטעם "כי אהבך ה' אלהיך", ולזאת לא יכול קוב"ה להפרד מבניו זרע אברהם אוהבו אף לרגע אחד, ולכן לא פסקו בתי כנסיות ובתי מדרשות מישאל לעולם אף בזמן מהזמנים. (פראי אהרן-הרה"ג אהרן הכהן חתן ה"ח)

ריקודו של רבי מאיר שמחה

וכתב לה ספר כריתות וגו' (כד, ג)

מקורו של רבי מאיר שמחה זצ"ל, הגביר ר' יוסף שרשבסקי, סיפר כי פעם נכנס לרבי מאיר שמחה ונתגלה לפניו מחזה שלא יאמן, הרב רוקד במעגל עם בעל, אשה והילד שלהם, גדול הדור, האור שמח, מחזיק ביד אחת את הבעל וידו השנייה את הבן והבעל והבן מחזיקים בידי האשה. ר' יוסף ממש לא ידע את נפשו מרוב תדהמה לנוכח חזיון בלתי שכיח שכזה והיה כולו תמיהה גדולה, והנה, לכשנסתיים הריקוד וכולם התיישבו, סיפר לו רבי מאיר שמחה מה שקרה. הבעל ואשתו באו אתמול לפניו כדי לקבל גט, הבעל הירצה את הטענות שלו, והאשה שטחה את טענותיה היא. ואז שאל אותם רבי מאיר שמחה, וילדים יש

פרשת כי תצא

כי תצא למלחמה על אויבך (כא, י)

סח הרבי ר' שמחה בונים מפשיסטה, לפנינו בישראל כאשר נכנסו לארץ וניהלו מלחמתו בפועל היה פשוט של פסוק זה כי תצא למלחמה על מלחמת כיבוש הארץ, והרמוז על מלחמת היצר, ואילו בזמן שאין לנו מלחמת מצוה הרי אפילו פשוט של מקרא מדבר במלחמת היצר, כי התורה נצחית ונאמרה לכל זמן. (מעיינות הנצח)

כי תצא למלחמה על אויבך (כא, י)

האויב היותר גדול והיותר מסוכן לאדם, הוא היצר הרע, ותמיד צריכים להלחם עמו, וזהו כונת חז"ל (ברכות ה) באמרם, לעולם ירגיז אדם יצר טוב על יצא"ה.

והמשל בזה, לשני בנ"א שותפים בעסק, ואחד מהשותפים גנב ושם בכליו ממון והשותפים, בודאי יוכיחנה השני על פניו, ואף אם ידוע לו כי יהיה מהצועקים ואינם נענים כי כבר א"א לו להשיב את הגזילה מתחכם ועושה בערמה מעשיו להראות לפני שותפו כאיש אמונים, המשתדל רק לטובת העסק, אבל בקרבו ישים ארבו, וכל מחשבתו אך לגנוב ולחמסו, ואז צריך השני להתחכם עוד ביותר ולהשגיח עליו בעינא פקחא. כן הוא הבעל דבר (כך היה מכנה הח"ח זצ"ל ליצא"ה) עיקר כונתו לבטל את האדם מתורה ומצוות. והאיש הנבון צריך לריב עמו תמיד, ואפילו אם הריב יהיו ללא תועלת על העבר אבל יועיל על להבא, שלא יפתנו עוד לעבירות. ויש שהיצא"ה מסבב לאדם איזו מצוות כדי להראות לאדם שהוא דורש טובתו למען לא יחשדנו ולא ירהרר עליו, אבל כונתו רק להחטיאו ביותר.

לכן העצה היעוצה להרגיז עליו את היצ"ט ולעסוק בתורה, וזכות התורה תציל אותו מן היצר הרע שלא יתגבר עליו, וכדאיתא במ"ר פ' נשא, שמחמת יגיעת האדם בתורה שיקבל הקב"ה את המצות ממנו. ואם לא יוכל לנצחו בזה, אזי יקרא ק"ש ויקבל עליו עול מלכות שמים. ומכיון שהוא מתירא מן הקב"ה אין עוד מקום לפחד מהיצא"ה, נצחו מוטב, ואם לא, יזכיר לו יום המיתה, שהוא עתיד ליתן דין וחשבון על כל מפעליו, אזי יסורו ממנו כל המדות המושחתות שהיצר מסיתו להן, כמו גאווה וחניפה ועוד, ואם רק תצא למלחמה על אויבך, אזי יסייעו לך מן השמים עד שיקוים בך ונתנו ד' אלקיך בידך. (חפץ חיים על התורה)

כי תצא למלחמה על אויבך ונתנו ד' אלהיך בידך ושביט שביט (כא, י)
הכתוב מדבר כאן על המאבק התמידי הנטוש בין האדם ובין אויבו הנצחי היצר הרע.

הרי אמרו חכמינו יצרו של אדם מתגבר עליו בכל יום ויום ואלמלא הקדוש ברוך הוא עוזרו לא היה יכול לו (קדושין ל), משמע איפוא שבדרך הטבע קשה מאד לכבוש את היצר הרע, ואם כן הרי עלול דבר זה לרפות את ידיו של האדם מללחום בו, על כן אמרה התורה כי תצא למלחמה על אויבך אם אך תתחיל לנחל את המלחמה כבר יכול אתה להיות סמוך ובטוח, כי ונתנו ד' אלקיך בידך, מן השמים יסייעוך לנצח, שכן הבא לטהר מסייעין אותו. (מעיינות הנצח)

לא תראה את שור אחיך וגו' השב תשיבם לאחריך (כב, א)

אומר השל"ה הקדוש, אם באבידת ממון כך הזוהירה תורה, באבידת הנפש על אחת כמה וכמה. אמור מעתה, לא תראה אחים נדחים והתעלמת מהם, כל תאמר מה לי ולפושעי ישראל הללו, אלא השב תשיבם, עליך מוטל לעוררם ולהשיבם בתשובה. (מעיינות הנצח)

ואשר שבר עליך את בלעם בן בעור (כג, ה) על החטא של אשר לא קדמו אתכם בלחם ובמים יכולים היו להצטדק בתירוץ, כי עניים היו לא השיגה ידם כדי להגיש לחם. אבל עתה, לאחר אשר שבר עליך את בלעם

נא לא לעיין בגליון בשעת התפילה. חזרת הש"ץ וקריאת התורה.

יש מחמירים לא לשלטל אפי' במקום שיש עירוב. (עיין דינים והנהגות חזו"א פרק י"ב א-ג)

לכם, השיבו הם, כן, יש לנו בן אחד, ואצל מי יהיה הבן אחרי הגט, אצל האבא או אצל האמא. שאל רבי מאיר שמחה כאילו לעצמו, ומיד ענה להם, תבואו אלי מחר ביחד עם הילד. ואכן, למחרת שוב באו והילד אתם. נטל רבי מאיר שמחה את הילד והושיבו על ברכיו והתחיל לבכות, בני, אמר הגאון, אתה נשאר מעתה יתום חי בלי אבא, בלי אמא, התחיל הילד לבכות גם הוא, ואחריו פרצה האם בבכי מר, וכשכולם בכו התייפח גם האבא, ואז החליטו שניהם לא להתגרש וכלנו יחד התחלנו לרקוד מרוב שמחה.

כי יקח איש אשה... לא יחבול וגו' כי נפש הוא חובל (כד, ה-ו)
כוונת הכתוב להזהיר, טפשים ואולים מבני עמנו. כאלה פה עמנו היום, המבזבזים כל ממונם ביום חתונתם, הרוג בקר ושחוט צאן, אוכלים למעדנים משתה תמיד, ואם לא ישיג ידם, לוקחים הלוואות וממשכנים את ביתם ורכושם, ולא ירפו ידיהם, כי אם תם הכסף והרכוש חלף הלך לו, וההורים יצטרכו אחר כך לבריות, והנוגש יבא אחר כך לקחת אשר לו בבית, לגבות החובות העמוסים עליהם, דברה תורה כלשון בני אדם, וגערה במ לבלתי לכת אחרי ההוללים האלה, כי אמנם מצוה בתורה, כי יקח איש אשה חדשה, ושמח את אשתו אשר לקח, אבל רק במדה מאופקת ומסוייגת, כאשר תשיג ידו, לצמצם ההוצאות עד ההכרחי, אבל לא יחבול ריחיים ורכב, לא יכנס לחובות כספיים, כי לא ציוותה התורה בדמיון זה, ואדרבה הרי זה מתחייב בנפשו, כי נפש הוא חובל, ויש להשתדל לעשות השמחה, שיהיה באמת לשמחת הבית, ולא לצער ויגון, כשיגיע הזמן לשלם החובות, ושמח את אשתו אשר לקח. (מלאכת מחשבת-פרפראות לתורה להרב נתן צבי פרידמן ז"ל)

זהירות מלשון הרע

זכור את אשר עשה ה' אלקיך למרים וגו' (כד, ט)

כתב הרמב"ם בהלכות טומאת צרעת (ט"ז, י) ועל ענין זה מזהיר בתורה ואומר השמר בנגע הצרעת, זכור את אשר עשה ה' אלקיך למרים בדרך, הרי הוא אומר: התבוננו מה אירע למרים הנביאה שדיברה באחיה שהיתה גדולה ממנו בשנים, וגידלתו על ברכיה, וסיכנה בעצמה להצילו מן היס. והיא לא דיברה בגנותו, אלא טעתה שהשוותה אותו לשאר נביאים, והוא לא היה מקפיד על כל אלו הדברים, שנאמר "והאיש משה ענו מאד", ואע"פ כן מיד נענשה בצרעת, ועם כל זאת, נענשה מרים קשות ולקתה בצרעת. עונשה היתה גלוי לכל, וכל ישראל היו עדים למה שאירע לה, וכמו שנאמר "והעם לא נסע עד האסף מרים".

כל זה מחייב האדם להתבונן ולראות את חומרת איסור לש"ר, ולדעת היטב כי, שומר פיו ולשונו שומר מצרות נפשו. (לב ישראל להגר"י גרוסמן)

לתת שכר שכיר ביומו - ביומו תתן שכרו (כד, טו)

לתת שכר שכיר ביומו ולא נאחר לו שכרו ליום אחר, שנאמר, ובארו ז"ל בב"מ (קיא, א) דבין בשכיר ישראל או אפילו בגר תושב חיוב המצוה לפרעו ביומו, אבל לא תעשה הבא על זה אינו בגר תושב.

משרשי המצוה. מה שמבאר בכתוב, כי כל שכיר ברב צריך לשכרו למזונותיו, על כן אין ראוי לאחר לו מזונותיו, וכענין שכתוב כי עני הוא ואילו הוא נושא את נפשו, ופרשו זכרונם לברכה (שם קיב, א) על השכר הזה עלה בכבש ונתלה באילן, והאל בחסדיו צונו ללמד נפשנו במדת החמלה והחסד, ונשלים לכל בריה חקה בעת הצרך, למען נזכה ונכשר לקבל טובו, כי חפץ לעשות חסד הוא, כמו שכתבתי הרבה פעמים.

מדיני המצוה. מה שאמרו ז"ל (רמב"ם שכירות י"א א-ב) אחד שכר האדם, ואחד שכר הבהמה, ואחד שכר הכלים חייב לתן לבעליו בזמנו, ואיזהו זמנו? וכו' ע"ש.

וחלצה נעלו מעל רגלו וירקה בפניו (כה, טו)

שנים אחדות לאחר מותו של סטאבסקי (שנהרג מפגיעת התותח... ראה הרב אריה לויין בחלומי את אברהם עומד לפניו כולו לבוש תכריכי בוץ לבנים, והוא מתחנן ומשמיע דברים קשים כגידים גם יחד, רבי אריה, וכי אתה תעמוד מנגד ותחשה, חלילה לך, דע לך, רבי אריה, כי אח לי שנותר אחרי בחיים, והנה אשתי זו, שלא זכיתי להוליד ממנה בנים או בנות, עומדת להינשא והיא אפילו חלצה לא קיבלה מאחי, יבמה, קומה רבי ומורי ועשה מעשה, מצא נא את אשתי, מצא נא את אחי והסדר שתקבל ממנו חלצה ורק לאחר מכן תינשא לאחר, לא אדע מנוחה כל עוד לא ייעשה הדבר. עלה השחר ותיפעם רוחו של רבי אריה, הוא סיפר את דבר חלומי לזוגתו הצדקנית והיא כדרכה ניסתה לדבר על לבו, חלומות שווא ידברו אם כי בסתר לבה התחלחלה אף היא. לא יצאו שבועות מרובים וחלומי של רבי אריה חזר ונישנה, ושוב רואה ר' אריה בחלומי את אברהם סטאבסקי עומד לפניו בתכריכי הלבנים ושוב הוא מתחנן לפניו שיצילו בעולם האמת, ואני אשתו ואחיו בעולם הזה, הנני מתהפך בקברי מצד אל צד ואינני נח על משכבי, התחנן המת.

החליט הרב לשגר איגרת לעו"ד שמואל תמיר (כצנלסון) מקורבם של בני משפחת סטאבסקי, באיגרתו גולל הרב כל אותו סיפור, ואף הוסיף, יתכן וכל החלום הנו מעין דברים בטלים, יתכן ואין לסטאבסקי אח כלל, יתכן והאלמנה אינה עומדת להינשא, ואילו אני רק מתוך הרהורי לבי

כותב לך ואתה כהבנתך תעשה. מה הופתע הרב כאשר עו"ד תמיר הודיעו כי אכן, נכון הדבר, שהאלמנה גב' ברונקבה נמצאת בארצות הברית ואכן היא עומדת להינשא שם.

וזמן קצר לאחר מכן, חזר ובא החלום בשלישית, ושוב משגר ר' אריה אגרת לשמואל תמיר והוא כותב לו, ועתה ידידי אהובי אשיחה את צערי וירוח לי, כאשר זו הפעם השלישית בשביעי של פסח אחר חצות הלילה, נרדמתי וראיתי בחלומי את הקדוש אברהם סטבסקי ז"ל מוסר לי מכתב חתום בחותם של שעה ומבקש ממני לפתוח ולקרוא אמרתי לו שהיום חג ואסור לקרוע ואמר לי שזה פיקוח נפש, ואמרתי ובקשתי ממנו שיגיד לי בע"פ, ושאל ממני אם מותר לבכות בחג, אמרתי לו בטח שאסור, אדרבה, מצוה לשמוח בחג, לקח המכתב מהשולחן וקרא, וחזר עוד ושאל, חלצה מותר לעשות ביום טוב, אמרתי לו כי אסור, ושאל ממני, בערב מותר לעשות כי ירט הדרך, והשבתי כי על זה אני צריך לעיין בספר, ושאל ממני מדוע זקנתי אני כל כך מיום שביקר אותי בסיום הספר התורה בכותל המערבי, ואמר סליחה, שכחתי כי אין רשות ללכת לכותל המערבי, ומתי מזכירין נשמות שאל ממני, ולא ידעתי מה להשיב והקיצותי, זה הפעם השלישי באופנים שונים ומשונים.

מה אומר לך ידידי. הנני כל כך נבוך, אולי לא יצאתי ידי חובתי שלא בקרתי את הוריי שישתדלו באיזה אופן שאשתו האלמנה תחלוץ לאחיו של הקדוש, הרי מלבד שהיא עגונה מלהתחתן עד שתחלוץ, והמכשלה גדולה מאד. אלא שגם להמנוח הקדוש ז"ל לא נעים מאד, כמובא בספרים הקדושים שהיא אגודה לו. תאמין לי ידידי כי ידי רועדות בשעה שאני כותב ודברי לאים וקצרים כי בכל פעם שראיתי בחלום השפיע עלי בהקיץ כי בכל פעם בא אלי בטענה, השי"ת ירחם ויתן בלב הוריי שישתדלו בכל האופנים לגמור הדבר לנחת רוח בעולם העליון לבנם ז"ל. סוף דבר שהכל הוסדר כדת וכדין, האשה חזרה לזמן קצר ארצה, קיבלה חליצה ורק לאחר מכן חזרה לארצות הברית ונישאה. לאושרו של רבי אריה לא היה קץ, מצוה שכזאת במה זכיתי שדווקא על ידי נתגלגלה מצות גדולה שכזאת. (מספר איש צדיק היה ר' אריה לויין זצ"ל)

אבן שלמה וצדק יהיה לך (כה, טו)

כמה תמיהות תמה רבי אהרן הגדול מקרלין: יהודי פוגש בחברו ושואלו לשלומי ולבריאותו, ומדוע אינו שואל ומתענין גם מה מצבו בעניני הרוחנית. בעל ואשתו שבים מן החנות ומשוחחים, על מה הם משוחחים, על הפדיון, כמה מעות הרויחו, חושבים איך להגדיל את ההכנסות, וכי למה אינם משוחחין בשוכם הביתה, על הצורך לבדוק את המשקולות והמדות, שמא נתקלקלו או פיתחו. (מעיינות הנצח)

כי תצא מחנה על אויבך (כו, י) - לא תצא אלא במחנה (ספרי)
התנאי הראשון לניהול מלחמה הוא, שלא להיות מפולגים ומפוזרים, כי אם להיות מחנה מאוחד ומלוכד שכן רק אז יש סיכויים לנצח. (מעש"ת)

מסירות נפשו של רבי יעקב גלינסקי זצ"ל לדברים שבקדושה
מסיפור חייו צניעותו וענוותנותו השותקות לא מכסות מסכת נוראת הוד, של מסי"נ כפשוטה ממש, לקיום מצוות הבורא ורצונו, בתנאים איומים בלתי אפשריים. לכל אורך חייו הייתה מסי"נ לתורה למצוות לקב"ה, אחת מחוטי הפלא המרכיבים יותר מכל את מארג חייו. מספר ר' יעקב ממסכת חייו: מלחמת העולם השנייה פרצה. חלק מבחורי הישיבות נמלטו מפולין לליטא, שהיתה לפרק זמן קצר עצמאית. חלקם נותרו בפולין, תחת שלטון הרוסים. באוויר עמד מתח ופחד. בחורים פחדו מן העתיד, ויראו מה יעלה בגורלם. העובדה שלימוד התורה נחשב ברוסיה לעוון חמור היתה ידועה וגלויה, והרוסים התאנו לכל מי שחשדו בו בלימוד תורה. ברור היה, שלא ירחק היום בו ייאסרו הבחורים ב"חטא" לימוד התורה ויישלחו לסיביר. והיום הזה אכן הגיע. ביום שישי, ער"ש פ' בהעלותך תש"א היה הדבר. באותו יום חשו הבחורים שמהו אינו כתמול שלשום. העיירה ביר' מלאה פתאום בכובעים הכחולים של אנשי ה.נ.ק.ו.ד. שהסתובבו במקום בארשת פנים שאינה מבשרת טוב. הבחורים ששמעו כי הבולשת עורכת כעת מעצרים של בחורי הישיבות, התלבטו בינם ובינם מה לעשות. לברוח! החליטו חלק מן הבחורים, אם חלילה ניתפס נוגלה לסיביר, ומי יודע מה יעלה בגורלנו!

ר' יעקב חשב אחרת. "אדם כי ימות - באוה"ל, אמר בתקיפות, אפי' בשעה כזו, שנגזר עלינו למות, לא נעזוב את אוהלה של תורה". מסי"נ שלו לתורה לא ידעה גבולות, "ניאסר, נישלח לסיביר, את התורה לא נעזוב". חלק מן הבחורים שמעו לדבריו ונשארו, וחלקם נמלטו על נפשם. מיעוט הבחורים שנפשם נותרה להם לשלל, חיו בחרדה גדולה. קריאה"ת והמשך השבת עברו מתוך אימה ופחד, ואכן במוצ"ש כשחזר ר' יעקב לאכסנייתו, התפרצו מלאכי החבלה לאכסניה, "איפה הבחורים?"

חלק מן הבחורים, זריזים ומהירים, נמלטו מבעד לחלונות וברחו על נפשם אבל חלק נתפסו בידי אנשי הבולשת ונאסרו מיד. ר' יעקב וחבריו הסיפיקו לקחת תפילין וכמה ספרים, ונלקחו על ידי האורזים אל חרכבת. ברכבת המאסר מצאו ר' יעקב וחבריו כמה בחורים נוספים שלא הסיפיקו להימלט. נפשו של ר' יעקב נעגמה עליו. מדוע נגזרה עליו גזירה כה קשה, מדוע נאסרו הוא וחבריו, וכעת ייענשו בעבודת פרך בסיביר, מקום ממנו כמעט איש איננו שב? לא הייתה בו טרפוניה כלפי שמיא, חלילה, רק צער ופחד: מה

יעלה בגורלו? וקנאה: מה טוב לבחורים שהספיקו להימלט מידם של הצוררים.

אין אנו יודעים חשבונות שמים. מבין שלוש מאות הבחורים שמנתה ישיבת נובהרדוק, נתפסו מאה ונשלחו לסיביר. מאתיים הנותרים חמלו על מאת חבריהם והתפללו עבורם שישדרו את מחנות עבודת הפרך של סיביר. הם לא שיערו מה יעלה בגורלם שלהם. זמן קצר אח"כ נכבשה ליטא על ידי הגרמנים. מאתיים הבחורים שנותרו בליטא, נרצחו על ידי הנאצים ימ"ש, הי"ד. אלו שחייהם נותרו להם לשלל היו דווקא אלו שנשלחו לסיביר.. הרוסים הצילו אותם, בבלי דעת מידי הגרמנים.

"המאסר", אמר ר' יעקב לימים, "היה הצלה", מסי"נ של ר' יעקב לתורה, הצילה את חייו... אבל בכך לא תמו תלאותיו. הוא נשלח, ביחד עם חבריו, לגיהנום הקרח הסיבירי, חמישים בחורי ישיבה היו ברבבת, והם חולקו לשתי קבוצות. מפקד המחנה קידם את פניהם באומרו, "רואים אתם את שער הברזל מאחוריי? זהו השער בו נכנסתם, ואין ממנו דרך יציאה, נגזרו עליכם כ"ה שנות מאסר, ואין שום אפשרות שתשרדו משך שנים כה ארוכות. אפשר לשרוד כאן שנה, שנתיים, אולי חמש שנים. לא יותר מזה. לכן אני מודיע לכם, שלעולם לא תזכו לצאת מכאן". והם עומדים לפניו, בגדיהם דלים ודקים, והם רועדים מקור, מרעב ומחולשה. חילקו אותם לחדריהם, הניחו להם לנוח זמן קצר, ומיד - לעבודה! כבר ביום הראשון, נודע להם לאחת הבעיות הגדולות ביותר הקיימות במחנה: מזון כשר. כלומר: אין מזון כשר. טבח המחנה אינו מקפיד ביותר על כשרות... כשנמצאת בהמה מתה, או חיה מתה, הוא משליך אותה אל תוך המרק, ומרוויח שני דברים: מרק סמיך יותר וניצול כל דבר שניתן לאכול אותו. כשראו בחורי הישיבה כך, הבינו מיד שלא יוכלו לאכול את המרק הטרף. היו להם הרבה סיבות להקל: הם היו מזי רעב, עובדים בעבודת פרך, בכפור האבזרי, תחת שלטונם של מפקדי המחנה הרשעים - וזה ממש פיקוח נפש! צלחת מרק פירושה עוד יום של חיים! אולם לא ולא. בחורי הישיבה החזקים, האיתנים, התעקשו גם על כך. מזון טרף לא יבוא אל פיהם. הם היו מציצים בסיר המטבח. אם היו בתוכו חלקי בשר, לא נגעו הם במרק. רק אם הבחינו שהיום לא מצא הטבח נבלה, והיום החליט להסתפק בכוסמת בלבד, אכלו את המרק. בימים אלו היו הם ממש מאושרים: מה עם כוסמת השביע מעט את רעבונם. בימינו, מה יכולים אנו להבין בעומק הניסיון? הרי השפע סובב ומקיף אותנו, ומעולם לא חשנו רעב מהו.

רעב כבד, צובט, נוגס. והיו להם הרבה אפשרויות להקל, והם בחרו להחמיר ולא לאכול. מי יבין גדולת נפשם של בחורי ישיבת נובהרדוק בעמק הבא, במחנה העבודה הסיבירי. ככה עברו עליהם ימות השבוע. בעבודה קשה ומפרכת עצמות, בקור נורא, בלי תנאי מחיה לבן אנוש. פרוסת לחם ומעט מים לכל בחור, ובתמורה למזון הדל הזה היה עליהם לעבוד בעבודה מפרכת עד כלות הכוחות.

שבעה תמים חלף עליהם במחנה ואז הגיעה שבת שבת קודש! ויכולו השמים והארץ. וינח אלוקים ביום השביעי. שבת מנוחה! שבת בסיביר! סיביר ושבת - שני עולמות הם. וכי מה לסיביר הקפואה ולשבת קודש? מה לסיביר, אליה הוגלו כי שמרו על התורה והמצוות, ולשבת קודש המעידה על קיום התורה והמצוות? מה הקשר בין שני המושגים הסותרים זה את זה? הבחורים מצאו קשר וגם קשרו אותו: הם ישמרו שבת בסיביר. שבת! בסיביר?! אכן כן. לא יעברו על חילול שבת. המפקדים אינם מבחינים, כמובן, בין שבת לחול. העבודה חייבת להימשך שבת, יום חול, מה ההבדל? ילמדו האסירים לעבוד היטב גם בשבת ככה הם חושבים. הבחורים מסרבים לעבוד. הם הולכים אל מקום העבודה שלהם, נעמדים מול העצים ו... לא נוגעים בגרונם. לתדהמת הסטרולוקים (היורים) השומרים עליהם, הם פותחים בתפילות שבת "מה זה?" נדהמים השומרים, "מה אתם עושים?" "מתפללים", עונים הבחורים באומץ לב. "מה יום מיומיום?" השומרים אינם מאמינים למראה עיניהם. האם הבחורים כאן השתגעו לגמרי? הם חושבים שכאן זה בית כנסת? אין גבול לחוצפה?! הרי הגלו אותם בשל היותם עקשניים כאלו, שומרים על התורה שלהם, על המצוות שלהם, בלי לפחד ובלי לירא - אבל כאן??? עד לכאן הם מעיזים לסחוב את התורה והמצוות שלהם? "שבת היום". משיבים הבחורים לשומריהם, "לא נעבור על איסורי שבת" טיפשים! משוגעים! צועקים השומרים, "אתם חושבים שבאתם הנה לנופש? זהו מחנה עבודה רוס! אם לא תעברו בשבת - תיענשו בעונשים חמורים."

הבחורים מזמרים בתפילה, לא טורחים לענות. יצעקו השומרים כמה שיצעקו, הן שבת היום לה', והם, שבת - לא יחללו ויהי מה. הייתה זו השבת הראשונה בסיביר. השומרים התעייפו מלצעק ולצווח, והחליטו לעבור על העניין בשתיקה. זאת השבת הראשונה, הם חשבו, הצעירים כאן עדיין מתלמדים, עוד לא ממש יודעים... בשבת הבאה כבר נעורר רעש גדול. נכריח אותם לעבוד. כך הם חשבו.

לקראת השבת הבאה, ביום שישי, הגיע אל המחנה "פוליטרוק" (שליח הממשלה) הוא עמד לפני ר' יעקב וחבריו, ונאם ברוסית נאום ארוך, "היער הוא שלכם. אתם צריכים לעבוד כדי לקבל אוכל, אחרת לעולם לא תזכו לצאת חיים מיערות סיביר." הוא חשב שהוא מטיל עליהם אימה, אבל חניכי נובהרדוק לא נבהלים מנאומים, מבהילים ככל שיהיו. עמדו ולעגו לו. הפוליטרוק חושב שהוא יוכל להם? אש נובהרדוק בוערת בקרנם ולא תכבה! נאום של אדם אחד ישכנע אותם לעבוד בשבת? לא יקום ולא יהיה! הם ילעגו לשטן מול פניו, לא ייראו ולא ייחתו. בחמתו הרבה שנבעה מלעג

הבחורים, ציווה הפוליטרוק על הנאצל'ניק (המפקד האחראי על המחנה) לאסור את כל הבחורים בצינוק.

צינוק סיבירי. האם יש לכם מושג מהו? חדרון צר ומחניק, קפוא כקרח, ומשם - לאן ייצאו? הם מבינים מה יהיה גור הדין שיטיל עליהם הנאצל'ניק - מוות. בסיביר אין ערך לחיי אדם, יכול המפקד לגזור בעצמו גזר דין מוות, ומי יהיה זה שיעז לערער על דבריו? בשבוע הבא תבוא קבוצת אסירים אחרת, ותמלא את מקומם של האסירים שנרצחו. האם ייחרץ דינם למוות? ייתכן. אבל גם בזה לא היה כדי להרתיע את בחורי הישיבה, והם לא נפלו ברוחם. בתוך הצינוק ישבו ושרו שירי שבת קודש בהתלהבות ובחשק. מה להם סיביר, מחנה העבודה או אפילו עונש המוות המתרחף מעל ראשם? חבוקים ודבוקים הם בבואה יתברך שמו, ובשמירת שבתותיהם.

יהודי יקר מוילנה שיחד את שלטונת המחנה, והם ניאוו לשחרר את ה"בטלנים הפושעים" מן הצינוק, בתמורה להבטחה שבשבתות הבאות יעבדו בלי להתחמק. ראו הבחורים שהעניין הוא פיקוח נפש של ממש, ואין להם כל ברירה, ועל כן החליטו שישתדלו להימנע כמה שאפשר מחילול שבת. הדרכים לכך היו מגוונות. ר' יעקב, למשל, היה נותר בבגדים דקים בלבד, ומתגלגל בשלג, בקור הנורא, על מנת לחלות. הוא אכן חלה והצטנן, ומשעלה חומו, שוב לא יכלו הצוררים לשולח אותו לעבודה כרגיל.

הן חולה הוא... בקור העז, הבלתי ניתן לתיאור, היה מביא על עצמו עוד ועוד מגיהנום השלג, כדי להימנע מחילול שבת! אך לא תמיד עלה בידו לחלות, ואז היו הוא ויתר הבחורים משתדלים להימנע כמה שאפשר ממלאכות שבת דאורייתא, ולהשתדל לבוא לכמה שפחות חילולי שבת. שני בחורים יישאו את העץ הכבד כדי שתהיה המלאכה בגדר "שניים שעשאוה" וכל מיני תחבולות על מנת לחמוק מאיסורי תורה מפורשים. כך למשל, לעיניהם הנדהמות של הסטרולוקים (היורים) היו הבחורים לוקחים את העץ הכבד, הולכים שתי פסיעות - עוצרים ומניחים את העץ מידיהם. ושוב מרימים, הולכים שניים או שלושה צעדים ומניחים... התרגו השומרים על מה שהיה נראה בעיניהם כבזבזו זמן בלבד, ואיימו שיעמידו את הבחורים לדין, וילשינו עליהם, ויענישו אותם. צעקו השומרים ונזפו, אבל שום דבר מכל זה לא הרתיע את בחורי הישיבה עזי הנפש, שלחמו בכל כוחם שלא לעבור על איסורי שבת.

היה להם רעיון נוסף להימנע מחילול שבת דאורייתא. היות שתפקידם היה לחטוב את עצי הענק ולחתוך אותם לפיסות עץ קטנות, מיהרו בימי החול וכרתו את העצים הענקיים, וכך ביום השבת עסקו רק בביקוע עצי הענק לפיסות עץ קטנות, שהיו איסור דרבנן. פתרון נוסף היה להם, מקורי ושנון. חלק נכבד מן העבודה היה לאסוף את פיסות העץ אותם חתכו, שהיו פזורות על השלג, ולהניח אותן בתוך עגלות משא. העגלות נחו בקצה היער, והיה עליהם לאסוף את כפיסי העץ להימנע, להלך עמם עד לקצה היער ולשים אותם בתוך עגלת המשא.

הבחורים הנובהרדוקאים מצאו פתרון שימעט את איסור הטלטול בשבת: על הם יצרו שרשרת אנושית, מהמקום בו היו פיסות העץ מושלכות על הרצפה ועד למקום בו עמדו עגלות המשא. הבחורים שעמדו בסמוך לפיסות העץ והתכופפו, הרימו אותן, והעבירו אותן בשרשרת מיד ליד, מבחור לבחור, כל אחד מעביר לזה העומד לידו עד שהגיע כפיסי העץ אל הבחורים הניצבים ליד העגלות והם הניחו אותם בעגלה. כמו הכהנים בבית המקדש, שהעבירו את הבזיכים לשפיכת דם הקרבן מכהן לכהן עד ליסוד המזבח, כך העבירו הבחורים את פיסות העץ ליעדן וניצלו מחילול שבת דאורייתא...

(מספר ויותר יעקב - רבי יעקב גלינסקי זצ"ל)

הרה"ג הצדיק אברהם בן יוסף חיים פיש זצ"ל יארצייט יג אלול
בבואנו לעלות מעט גרגירים על הצדיק רבי אברהם פיש זצ"ל, חככנו בדעתנו כיצד נוכל לשרטט עלי דף מהירי גדול זה, יהודי אשר היה חכם מחוכם בהסתירות מעלותיו וגדולותו, וסביבו חזו דברים מופלאים כמו בזמן רבנו הארי"ז ז"ע או הבעש"ט קדוש ז"ע, ודומה כי אין כמעט אנשים החיים עמנו היודעים במדויק לאלו מעלות נשגבות מבינת אנוש הגיע אותו צדיק, שכן נהג בעצמו בצורה כה מוסווה, עד כי אף אחרי שראו אצלו עניינים נשגבים, ידע תיכף ומיד להעלים זאת במחיי יד, אם באיזה צעקה או בדיחה, או בדרך אחרת.

על ימי נעוריו אין אנו יודעים רבות, אולם המעט אשר נודע הוא, כי נולד בעיר 'סטוצ'ין' לאביו הגדול ר' יוסף חיים פיש זצ"ל שהיה ראש החברה קדישא בעיר, ויהודי קדוש מאד ובעל מופת, על אביו סיפר לימים בנו ר' אברהם, כי פעם מכר חלקת קבר לאחד מתושבי העיר, אולם כאשר נפטר אותו אדם התברר להם כי במקום קבורתו נקבר יהודי אחר בשעות, מה עשה ראש החברה קדישה (אביו של הרב פיש) הוא לחש לקברים ואמר: הואילו בטובכם לזו הצידה ולפנות מקום לנפטר זה אשר קנה חלקת אדמה זו בחייו, וראה זה פלא, הקברים זזו ופינו מקום לנפטר...

ירד לפתע הושך כבד והרב ברח דרך החלון
הרב פיש לא הרבה לשוחח אודות ימי נעוריו, בפרט על אותה תקופה נוראה בזמן השואה ה' ירחם, אמנם פעם שחה הרבנית ע"ה בפני המקורבים: בזמן מלחמת העולם השנייה עת אשר הגיעו הנאצים ימח שמם לעיירה בה התגוררנו, פרצו הם באכזריות לבית משפחת פיש, וציוו על הנמצאים שם לעמוד כשפניהם אל הקיר. אותם רשעים ירו בהם ללא רחם ווידאו את הריגתם, ברם, משהתקרבו הללו אל הנער ר' אברהם פיש, מערכת החשמל קרסה והבית כולו החשיך, בחסות העלטה הכבדה נמלט אותו צדיק דרך החלון וברח מעיניהם של חיות הטרף הללו.

לזכות ולהצלחת איתן בן מלכה וכל משפחתו. וכל המסייעים בהוצאת הגליון